

МАКСИМ БУТЧЕНКО

ЖІНКА
В ТЕМРЯВІ
ЗЕЛЕНИЙ КЛИН

Максим
Бутченко

ЖІНКА В ТЕМРЯВІ. ЗЕЛЕНИЙ КЛИН

Далекий Схід, Владивосток, 1918 рік. Революція зламала та перемолола тисячі життів. Але Тетяні вона подарувала зустріч з Андрієм. Донька заможного купця і більшовик — це кохання було приречене. Та міцніше за вінчальну обітницю їх поєднав біль втрат і спільна мета — знайти вбивцю одного з членів родини. Проте перші пошуки злочинця завершилися невдачею: Тетяна виказала себе під час таємної зустрічі з одним із підозрюваних, і Андрій змушений був його вбити. Тепер вони мають тікати та ховатися в селі Покровка, де лютують більшовики. Закохані опиняються між двох вогнів, без права зробити крок назад чи вперед. Тут, у вирі кровопролитних сутичок, серед вибухів і кулеметних черг, їм доведеться обрати між честю та життям. Але один з них уже давно зробив свій доленосний вибір...

www.bookclub.ua

ISBN 978-617-12-8336-7

9 786171 283367

МАКСИМ БУТЧЕНКО

ЖІНКА
В ТЕМРЯВІ

ЗЕЛЕНИЙ КЛИН

РОМАН

ХАРКІВ КЛУБ
2021 СІМЕЙНОГО
ДОЗВІЛЛЯ

УДК 821.161.2
Б93

Жодну з частин цього видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

ISBN 978-617-12-8336-7

- © Бутченко М. А., 2020
- © DepositPhotos.com / Serg6,
tolokonov, обкладинка, 2021
- © Книжковий Клуб «Клуб Сі-
мейного Дозвілля», видання
українською мовою, 2021
- © Книжковий Клуб «Клуб Сі-
мейного Дозвілля», худож-
не оформлення, 2021

ВІД АВТОРА

Ця книжка зберігає загальну тематику моїх творчих пошуків української ідентичності в 1917—1921 роках. Мені як досліднику вельми кортить знайти розгадку подій столітньої давнини — що саме рухало людьми у боротьбі за чи проти України. Сто років тому наша нація проходила шлях, подібний до того, що його ми долаємо нині. Перед вами — розповідь про українців, які переселилися протягом пів століття до Зеленого Клину на Далекий Схід. Так, у Примор'ї українці становили серед селянського населення приблизно 80 %, у Приамур'ї — близько 60 %. Усього, за різними оцінками, на Далекому Сході на початку ХХ століття майже половина мешканців були українці. Тому в творі відображено чи бодай побіжно окреслено чимало реальних тодішніх подій, а читач зможе частково побачити тематичне продовження моїх попередніх історичних серій.

Але разом з тим це зовсім нова пригода, в якій головна героїня — незвичайна дівчина, що живе на зламі особливого 1918 року. Розповідь ведеться від першої особи — я прагнув розкрити таємниці жіночого ества, сягнути глибин вразливої й водночас такої незламної жіночої душі, що іноді виявляється стійкішою за чоловічу. Тонка натура, підвладна психосоматичним захворюванням через особливу емоційну чутливість із незнищеним бажанням кохати й бути коханою — ці прості й водночас суперечливі риси формують її химерну вдачу. Не переповідатиму сюжет повісті, адже

розгорнута книжка — перед вами і ви от-от вирушите в цю захопливу подорож, яка для мене вже в минулому. А втім, це не я вів героїню, а вона сама виповідала мені свою душу, а я лише фіксував на папері карколомні перипетії її драматичного життя, її болі, страждання, надії. Перевага письменника в тому, що він може жити у вигаданому світі, який іноді реалістичніший від того, що існує поза його уявою.

Усе описане в цій жіночій історії — правда, адже щось подібне відбувалося в моєму найближчому оточенні, у колі моєї численної родини. Багато моментів, які, на перший погляд, здаються малоімовірними, я брав із життя — життєві сюжети й колізії іноді перевершують найфантастичніші вимисли. З безліччю найтонших нюансів, змальованих у книжці, я стикався особисто, тому сміливо можу сказати, що знаю свою вигадану героїню краще, ніж справжніх людей у реальному світі.

РОЗДІЛ 1

БЕЗ ІМЕНІ

Ця ніч могла тривати вічно. У темних кутках кімнати ховалися таємничі чорні образи і швидкі тіні, кублилась лискучо-масна імла, і здавалося, що приміщення позбавлене стін, які б заважали проникненню в нього повітря, навпаки — нескінченна підлога оселі вільно простирається в різні кінці світу. Це відчуття особливо посилювалося з наближенням півночі, коли свічки гасли, залишаючи по собі легеньке димне марево, гіркуватий присмак якого ще довго лоскотав язик. Із далеких кутків моєї кімнати тхнуло кислятиною, спертій пліснявий дух бив у носа вже з порога. За ковдру мені правила вовняна хустка, вона пахла свіжим овечим молоком, що приносило легкий супокій. Я глибоко вдихала цей запаморочливо п'яний овечий запах, намагаючись наповнити ніздрі чимось теплим і, як мені здавалося, домашнім. Я розуміла, чим усе скінчиться, бо варіантів для мене лишалося небагато, а надто цієї темної ночі. Трохи згодом електрична лампочка передсмертно заблимає, перш ніж було натиснуто тумблер, і коли світло потухло, попід стелею ще довго пурхали цяточки-світляки. Увесь дім поринув у сон. Татусь, Віктор Сергійович, пішов опочивати рано, тільки-но

годинник на стіні глухо і невдоволено вибив вісім разів. Дарка, служниця, яка мешкала в домі ось уже другий рік, зараз же після вечері прошмигнула повз мене, прошелестівши рясною, явно завеликою на неї, спідницею, на кухню, звідки ще якийсь час долиняло бряжчання посуду, що його вона, перемивши, поквапливо розставляла на миснику. Довгий час той брязкіт був єдиним звуком, що розбивав кришталеву тишу помешкання. А потім умить усе стихло. Так, ніби ніколи ніхто в світі не шумів. Ніколи.

Повернулася з кухні Дарка, прийшла до мене в кімнату, де я все ще читала роман, вигідно вмовившись у фотелі з підібганими ногами — тінь від свічки сквапливо блукала по моєму обличчю, блищики розсипалися на вилицях, лоскотали вуста, а відтак щезали в імлі. Мені хотілося просто сидіти ось так, у сповитку напів-мороку, адже темрява має своє заспокоєння. На світлі все видно — людські вади, усі наші негідні вчинки. На світлі ми, як перед Божим ликом, відкриті для натовпу, що завжди прагне підняти на глум того, кого раніше звеличував. Не пам'ятаю, звідки в мені зародилися ці думки, можливо, я днями вчитала їх у романі, який оце домучувала, а можливо, мені це наснилося. Дивно, а що, коли наше життя — це сон, а смерть — пробудження? Тоді, що ж насправді є цінністю — ілюзія чи істина?

Дарка прийшла спитати, як я почуваюся, чи не треба чого, віддати на добраніч. Цей наш з нею щоденний ритуал був подібний до гри, в якій кожен виконував свою роль старанно, можна сказати із завзяттям. Я за звичкою збрехала, що все гаразд, хоча знову відчувала

дедалі сильніший біль у боці, який починав пульсувати, ніби там працювала механічна машина, що штовхала поршні просто в моєму тілі. Щоразу це відчуття приходило несподівано, майже без причин. Якою була природа моїх страждань, я не знаю й досі. Я ні на що не слабувала, не була застуджена чи уражена з дитинства якоюсь недугою. Просто одного дня, коли моя матінка відійшла у засвіти, я відчула, як у мене заболіло тіло. Відтоді біль приходив невідомо чому, без будь-яких підстав. Напевно, усе почалося з голови, але віддавало у всьому тілі; мені здавалося, ніби мої руки, ноги, живіт і решта не належить мені, бо я не могла їх контролювати. Мій стан був на межі божевілля, але, певна річ, це не було безумством — кажу ж, моя свідомість все ж утримувалася на тонкій межі між остаточним шаленством і здоровим глуздом, залишаючись на боці останнього.

Батюшка Миколай з української церкви, що на розі вулиць Алеутської й Пекінської, тряс переді мною своєю ріденькою борідкою, ніби кропилом зі свяченою водою, бо іноді з неї так само бризкали краплини слини з рота, коли він натхненно виголошував пристрасні слова молитви. А перед сповіддю він, дбайливо осінивши мене хрестом, уважно вислуховував список нечисленних моїх гріхів, ніби намагаючись віднайти причину глухих болів у моєму змученому тілі. Проте, нічого не знайшовши й перебравши різні аргументи, квапився до мого татуса, аби вкотре упрохати його відрядити мене до Богородице-Рождественського жіночого монастиря, розташованого під Усурійськом. Там, казав панотець, усю цю ману вибили б із мене молінням

і тяжкою працею. Проте, хоча все сказане було не нове, татко знову заводив зі мною сувору річ, схиливши низько голову, втупивши в мене свої грізні, темні очі, і голосно кричав, щоб я опанувала себе, перестала розводити рюмси, адже моя покійна матінка була сильна духом жінка. «І в кого ти така вдалася?!»

Решту вечора я сиділа у себе в кімнаті, взявши двері на клямку, затискала долонькою рота, з якого виривався глухий, страдницький стогін. Сльози, як стало зрозуміло, у цьому домі не схвалювалися, тож я ридала глухо й беззвучно, мов та поранена лисиця, якій не судилося вижити, а померти наразі не давала боротьба організму з хворобою. Біль у боці наростав сильніше, ніж будь-коли, вже калатав нижче пояса дзвоном, здавалося, немов з мене рветься назовні страшний звір. Так тривало дуже довго, але в монастир я їхати відмовлялася навідріз. Вигляд чорних, мов граки, чорниць, лякав мене. Високі монастирські мури засмучували, адже ув'язнення не з власної волі було гірше за будь-яку муку. Тому одного разу я вирішила, що брехня краща за правду, адже брехня приховує тебе, прикриваючи, мов саваном, стидку наготу душі. Я терпіла біль і мало кому розповідала, як моє тіло розривається на сотні шматочків, ніби його розтягують хірургічними щипцями. Щодня я сходила на свій ешафот, очікуючи здійснення страти, але замість швидкого позбавлення від муки наставала тяжка пульсація в усьому тілі. Тривав день, тривав і біль.

Тому я збрехала. Служниця Дарка, як і всі ми, була родом з материкової України, або, як ми всі називали

її, «Першої», а, відповідно, Далекий Схід — від Владивостока до Благовіщенська і далі — ми назвали «Другою Україною», або Зеленим Клином. Удома ми всі розмовляли українською мовою, а на вулиці й світських прийомах — завжди московською. Пам'ятаю, як я маленькою, коли ще ледь діставала до підвіконня, спитала у матусі (ще живої, але вже враженої невиліковною недугою), чому всі балакають не так, як ми, а вона відповіла, що ми інакші. Хто такі «інакші», я тоді ще не розуміла. Мама померла, так і не встигнувши пояснити мені, у чому ж полягає різниця між нами і нашими сусідами — москалями й китайцями, що заповнили Владивосток незліченною ордою.

— То я вже піду спати? — Дарчин голос вирвав мене з полону спогадів.

— Так, звісно, йди, якщо хочеш, ти вільна. Завтра хочу скупатися, заготуй дров, — я намагалася говорити про щось стороннє, аби приглушити всезростаючий страх цілонічної муки.

— Як скажете, — покірно кивнула Дарка і чомусь присіла, як фрейліна.

Її довга барвиста спідниця розпласталася на долівці, розтеклася квітчастою калюжею, через що цей рух служниці здався досить кумедним.

— Гей, а ти добре маєшся? — раптом бовкнула я і подумки всміхнулася своїм словам.

— Якнайліпше, і вам того бажаю, — зараз же у тон мені відказала Дарка.

Я не втрималася і порснула сміхом, що здивувало служницю. Дарка була вродлива, як тільки можуть бути

вродливими сільські українські дівчата — ніби намальовані вуглиною чорні брови, виразні очі з приємною блакиттю полтавського озера на світлому личку. Ну, і звісно ж, чорна, мов пофарбована, туга розкішна коса, так ретельно зачесана щоранку, що вона нагадувала кований ланцюг на риболовецькій шхуні. Ох, і підчепить колись ця коса-ланцюг рибку велику, родовиту... Я поглянула на серйозне і картинно-красиве Дарчине лице й подумала, що ця дівка матиме гарного чоловіка. Але про свої роздуми промовчала. Лише попросила служницю принести води й відрядила її геть.

Коли Дарка пішла, я дочитала розділ, поклала книжку на комод біля фотелю. Полум'я свічки грайливо колихалося, нервово тремтіло від кожного мого руху — легкий потік повітря торкався ніжної вогнистої голівки, ніби тягся поцілувати її, але та відчайдушно ухилялася. Ще кілька хвилин я споглядала на жовто-синє сяйво, схоже на чиєсь довгобразе лице. Мені здавалося, що хтось німо дивиться на мене, готовий вислухати мою сповідь. Як воно — носити в своєму лоні замість майбутньої дитини ніби живий хворобливий згусток, що дарує тобі не радість і втіху, а самі лише тортури? Чи здатний здоровий зрозуміти, як можна зріднитися з хворобою так, що здається, ніби ви завжди були одним цілим? Якщо ця мука тілесна, що оселилася в тобі, здається правдивішою за інших людей? Що може знати про життя той, хто не відчував подібного страждання?

Утім, я негайно пересилила свій розпач. Мені набридло жаліти себе, адже в жалості ще ніколи не було порятунку. За звичкою задувши свічку, я уляглася

в ліжку, заплющила очі. Переді мною спливали картини сьгоднішнього дня. Я прошкувала вулицею, коли на мене налетів двірник, що гнався за хлопчаком-злодюжкою. З сусідньої вулиці враз потягло пахом свіжоспеченої здоби і цинамону, змішаним з густою настоянкою молодих, напівнабряклих пуп'янків трояндових кущів. Я схопилася за цю нитку аромату, щоб утримати його якомога довше в ніздрях, адже такі запахи осявали мою душу. Промайнула карета. Двірник зашурхотів мітлою по бруківці, намагаючись згорнути старе, торішнє листя, що ламалося під його дряпком і чомусь пахло березовим зрубом. Мимо пройшла дамочка, соромливо ховаючи лице у комірець куценької накидки, та шлейф амбре фіалкової води з жасмином незримо потягся вслід за нею.

Містяни не говірки з будь-ким на вулиці. Цього неспокійного 1918 року всі намагаються якнайшвидше прошмигнути у свій дім, щільно зачинити віконниці, аби тільки тоненький сонячний промінець прорізав кімнату від підлоги до стелі, а відтак, зачухнувши, рідшав, мов лісовий струмочок, розчиняючись у наростаючому сутінку помешкання. Причина всього лиха — триклята революція, говорив був мій татко, натоптуючи собі люльку добрячим тютюном. В Україні колотилося — казали, ніби німці увійшли до країни, аби звільнити її від більшовиків. Але й ціна тому виявилася неабиякою — величезний оброк, який селяни мусили сплатити всілякою провізією. Подейкували, що гетьманом хоче стати Скоропадський, про якого мало хто чував у наших краях. Та це незнання не заважало багатьом

українцям думати, що їхня далека перша батьківщина і є тим обітованим краєм, у який необхідно повернутися або хоча б зв'язати себе міцними нитками з ним, ставши його колонією. Далекосхідні українці, до яких вісті доходили значно пізніше, ще не розуміли, що саме для них буде краще — підкоритися петербурзьким більшовикам чи попроситися під опіку Києва.

Про це на вулиці тільки й балачок в усіх — від вусатого колишнього городового, який з приходом більшовицької влади зараз же подався в розпорядники комуни, створеної неподалік у морському порту, до швачки, що точила яси зі своєю товаркою на ганку маленької церкви. Ніхто не знав, що буде завтра, яким боком вилізуть для них ці події. Але ж відомо, що саме незнання часто примушує людину рухатися вперед, бо воно, а не знання є початком прогресу. Позаяк перше спонукує до дій, а друге — до спокою.

Нещодавно і я говорила з Сашенькою Іваненко, донькою місцевого судовласника, про те, що, не знаючи наперед своєї долі, людина сама підштовхує себе до вчинків, не властивих їй раніше. Тобто саме нерозуміння є світлом і рушієм для людства. У відповідь на мої слова Сашенька лише мило кліпала оченятами, теребила в руках мережчату хустинку й здивовано поглядала на мене. Вона — чарівне створіння — навряд чи замислювалася про такі речі, та чи можу я засуджувати її? У приємних рисах її обличчя майже не помітне було занепокоєння, зароджене в глибинах розуму, бо нерідко гарна зовнішність ніби дає якусь перевагу перед лихом. Не можна сказати, що я була бридка на вроду і ніхто

не хотів свататися. Таке траплялося, і два чи три кавалери навіть переступали поріг мого дому, цілували руки й покірно схилялися переді мною, мов явір од вітру. Але година-дві, проведені у товаристві мого неврівноваженого шаленця-батька, назавжди відтручували їх від нашої домівки. Тож я доволі довго залишалася без пари.

Картини дня миготливою каруселлю пролітали мені перед очима, я довго крутилася в ліжку, як завжди, не маючи змоги заснути. Серце одно тьохкало від хвилювання, в голові снувалися різні думки й відлітали геть, безупинно збиваючи куряву спогадів. Мені хотілося встати, пройтися, щоб розвіяти свою тривогу, але ж татко... Він страшенно не любив, коли хтось ходив ночами, сварився, раптово почувши різкий скрип мостин чи, не приведи Боже, приглушені голоси. Коли він спав, усе в домі завмирало, здавалося, навіть час притищував свій біг, ніби й він побоювався важкої батькової вдачі. Я засинала довго й болісно, утім, як завжди.

Ранок розпочався з батькового бурчання на Дарку. Він костив її з насолодою, більше, ніж зазвичай. Його хрипкий, як труба, голос лунав на весь дім, уриваючи сон домочадців; і це означало, що він нікому не подарує жодного промаху. Відколи померла матінка (а сталося це десять років тому), в мого татка ніби біс уселився. Щодня він ходив сердитий і набурмосений, грюкав кулаком по столу, відтак заспокоювався, лише перехиливши залпом фужер горілки. Загрозливе ремствування господаря дому нагадувало протяжний і хрипкий вовчий рик; здавалося, темними ночами він перекидався вовкулакою, й цій хижій істоті було

затісно у цілому світі. Він страшенно сумував, однак старанно приховував свій біль, як і я.

Я підвелася з ліжка, знайшла на тумбочці окуляри (я носила їх рідко, переважно вдома), вдяглася, нашвидкуруч зачесалася і увійшла до їдальні. Татко мене вже чекав, нервово постукуючи виделкою по тарілці, але не поспішав наказувати Дарці нести першу страву. Він свято шанував стару традицію — трапезувати усією родиною. Раніше до нас завжди приходила тітонька Марія, мамина двоюрідна сестра, а після її смерті з товариства за столом лишилися тільки ми вдвох із батьком.

— Ти знову допізна сиділа? — замість «доброго ранку» проскрипів він.

— Ні, тату, зразу після тебе пішла спати, — звично збрехала я, щоб не потрапити батькові під гарячу руку.

— Знаю я тебе. Ич, хвоста розпустила, як та пава. Сідай уже, — нетерпляче проторохтів він.

Я присіла на стілець, анітрохи не збентежена його грубістю. Іноді мені здавалося, що він цю свою уперту напористість навмисно придумав, аби упокорювати в такий спосіб мою гордість. Та часто я відкидала цю думку, бо чудово розуміла, що він і любить, і водночас не любить мене. Ці два почуття якимось чином уживалися в ньому. З якоїсь лише йому відомої причини він винуватив мене у смерті матері, бо вона захворіла одразу після пологів, а ускладнення настало, коли мені виповнилося чотирнадцять. А проте він же й цінував мене, як цінують лише близьку і дорогу людину. Цей дивовижний парадокс був схожий на дитячу лічилочку,

у якій хоч що називай, усе буде правильно. Хоча, можливо, причина такого нелагідного ставлення до мене таїлася в іншому запорошеному кутку його свідомості, куди не потрапляло денне світло; там тонка павутина туго обплела таємну скриньку, в якій зберігався сувій з одним-єдиним написаним на ньому словом. Це й була справжня правда, чому татко такий злий. Але ні мені, ні тим паче Дарці чи небіжчиці тітоньці Марії не судилося відкрити батьків секрет. Тому всі терпляче ставилися до його дивацтв.

— Як спала? — співчутливо-байдужно спитав батько.

— Нормально, — сказала я.

Це не було правдою чи брехнею у чистому вигляді, позаяк поганий сон давно став моєю гнітючою буденністю.

Можливо, цей неспокійний потік сновидінь, що занурює в безодню нескінченних нічних годин, і є людською буденністю для всіх? Можливо, усі навколо лише вдають, що в них усе інакше? А тривожні сновидіння насправді норма: адже саме в них людина відкрита і показує себе такою, яка вона є, без прикрас — гола і незахищена. Брехня — це обладунки, які я надівала на себе, мов той лицар з моєї безглуздої, досі не дочитаної книжки. Так, і ще раз так — уві сні ми справжні. Але чому ж? Мені здавалося, що призначення людини — шукати не відповіді, а запитання.

— Сьогодні поїду до Українки. У селі новий староста, треба побалакати про справи, — раптом сказав Віктор Сергійович.

— Що ж, їдь, коли хочеш, — я звикла, що він іноді міг бовкнути щось зовсім несподіване.

— Допіру ось Антон Іванович... Ну, пам'ятаєш, сухоребрій, що в нього вуса, мов той коров'ячий хвіст, розрізаний навпіл і приліплений до впалих щік. Його батько ще володіє трьома десятинами землі під Владивостоком... Ото ж він і каже: а чом це вельмишановна Тетяна не запрошує його на вечерю? Агов, Тетяно, чого ти не бажаєш уважити гостя? — спитав татко.

Почувши своє ім'я, я здригнулася. Як давно він не називав мене так? Рік чи два? Я вже й не пам'ятаю. У нашому безіменному спілкуванні я завжди була «дочкою», а він «татком». Я встигла звикнутися з тим, що на моє ім'я ніби накладено якесь табу, уголос його вимовляти не варто, тож почала вже зачисляти себе до безіменних. Адже це таке щастя — бути ніким і нічим. Хіба так не краще: страждати, померти і не лишити по собі навіть сліду в пам'яті людській?

До їдальні увійшла Дарка, несучи поперед себе банячок з якимось киплячим варивом, що парувало, як паровоз, коли за ним клубочаться кільця диму. Ледь ізсунувши накривку, вона показала вміст — наваристий суп, в якому плавала, ніби пишаючись, нарізана великими шматками картопля, виднілися напівутоплені кільця цибулі й апетитно лисніли чималі заячі ніжки. Запахло м'ясним наваром. Ледь чутний струмінь чорного пахучого перцю виривався з банячка, а запарений лавровий лист додавав до букета ароматів таємничі східні відтінки. Кімната одразу наповнилася мішаниною запахів, що викликала легке запаморочення. Поки служниця насипала в тарілки суп, вивуджуючи з банячка ласі шматочки м'яса купленого вчора на

ринку зайця і розпліскуючи на обрус ледь помітні жирні краплини, усі примовкли. Татко суворо глянув на дівчину, проте стримався від зауважень: страва мала такий апетитний вигляд, що він одразу наліг на їжу.

А я все ще не могла оговтатися після того, як почувла своє ім'я, з яким були пов'язані спогади, мов пропущені кризь мутну шибу. Ось я вкладаюся спати, і наді мною схиляється матуся, яка пахне ромашкою, попри зимну погоду надворі; вона хоче поцілувати мене в чоло, сказати своїй любій дитині кілька слів, але промовляє лише: «Тетянко». А ось мій батечко, ще просвітлений і радісний, підкидає мене на дужих своїх руках, а я підлітаю вгору, немов на невидимих крилах, що звідкись узялися в мене, і я пурхаю все вище. «Тетяно!» Татків голос, чистий і глибокий, мов гуркітливий весняний грім, розкочується по лужку. Чи темна кімната, буцім зіткана з чорних ниток... Слабке полум'я свічки намагається розітнути чорну шаль, що огортає приміщення. Утім, недогарок здатний розтопити лише чорну смолу поряд з ліжком — вихопити смертельно бліде обличчя матусі, що лежить, прикута хворобою, уже котрий день. «Танюшо, Танюшо...» Її вуста, попечені смагою, насилу розтулялися, ніби зворушувані іржавим механізмом, аби видобути зсередини змученого тіла усього лише один звук — ім'я єдиної донечки. Боже, як страшно мені тоді було входити до неї в кімнату, де липка імла лякала мене і не можна було відчиняти вікна, бо матуся в ті дні вже не зносила сонячного світла. Тому я скрадалася до її смертельної постелі, повільно ступаючи по холодній

дерев'яній підлозі, міцно стиснувши кулаки, аж кінчики нігтів упивалися в шкіру. Мені було так лячно! Ніби це я сама, а не матінка прощалася з життям. І тоді я обережно ступала на крок ближче до ліжка, вважаючи, що хвора спить. Мені просто хотілося доторкнутися до маминої долоні, струмуюче тепло у судинах якої усе ще зберігало їй життя. Але коли я підступила до ліжка, мама, не розплющуючи очей, тихенько промовила моє ім'я. «Танюшо, Тетяно...» Я злякано кинулася геть, причинивши за собою двері, вибігла з кімнати на подвір'я і помчала в сад, щоб прохолода пізньої осені охолодила моє охоплене нестерпним жаром тіло. Перші неглибокі замети дбайливо огорнули нещасну дитину, ніби, чекаючи на мене, навмисно накопичували в собі холод для такого випадку. Я ступала по маленьких снігових хвилях, що набігали від краю саду до нашого дому. Пройшлася трохи і завмерла, поки крижаний холод не поповз моїми ногами, мов змії, охолоджуючи шкіру своїм студеним дотиком. Нарешті прохолода обвила й мою розпашілу голову, враз ніби скувавши в ній холодом настрашені думки. Я повернулася в дім.

А за годину матінка померла. Скільки разів я картала себе за те, що втекла тоді, не попрощавшись із нею! Скільки разів, вишиваючи, колола себе голкою, аби покарати своє паскудне тіло, сповнене огидного страху! Ніхто не знає, ніхто не рахував місяці моїх мук. Наймення моє — Страждання.

Дарка незграбно грюкнула ополоником по моїй тарілці, і різкий високий звук повернув мене з імлис-

того тунелю спогадів на світ Божий. Я здригнулася, оговтуючись, чим неабияк налякала дівчину, яка подумала, що знову провинилася. Змушена була силувати її усміхнутися, подати знак, що все гаразд.

— Славний суп. Наваристий. — Татко похвалив Дарчине кухарство, остаточно заспокоївши її тривогу.

— Я чула, ніби українці скликають збори, хочуть провести вибори до місцевої ради. — Я спробувала звести мову на іншу тему.

— Дідько його знає. Твій дід Ярема, бувало, казав мені, що найперше — це праця, а все інше — то пустопорожнє, марнота. Хто його знає, що вийде з цієї затії, — пробурчав татко, досьорбуючи з тарілки залишки смачнющого Дарчиного супу.

— А ти хотів би повернутися в Україну? — спитала я батька єдино для того, аби відволіктися від думок про своє ім'я.

— Хотів би. Не хотів. Звідки мені знати? Ось ми живемо тут, та й годі. Бодай би лиха якого не сталося, — пробурчав татко.

— Тату, час нині такий, що від біди не втечеш, — сказала я.

— Твоя правда. Та що ж ти тягнеш сірка за хвіст? Неси вже кашу чи що там у тебе! — раптом гарикнув батько на Дарку у своїй звичній манері.

Мені хотілося якось звернути його увагу на інше, але нічого путнього на думку не спадало. Усе, що відбувалося в політиці, було від мене так само далеко, як і від мого батька. Ми обоє були заклопотані одним — власним виживанням. І він, і я старалися, як могли,

аби призвичаїтися до свого теперішнього буття, — мій батько чимдалі ставав жорстокішим, колючішим і злішим. І в цьому вбачав свій порятунок.

А я? Мені ж випала дивна доля терпіти в лоні своєму такий сильний біль, що хотілося з усього духу побігти до моря, шубовснути сторч головою у в'язку водяну пучину, аби сіллю зчистити усяку домішку зі зболеного мозку. Але я любила життя! О, як же я любила життя в усьому його розмаїтті! І часом не могла зрозуміти, чого в мені більше — цих тягучих болючих імпульсів чи всетаки жаги до життя. Я була ніби поміж двох світів, сповнених прямо протилежної енергії. Либонь, зазвичай людині невідомі такі муки, вона живе собі, позбавлена необхідності обирати той чи той бік, мене ж шматувала внутрішня суперечність — постійна боротьба між свідомістю і тілом, змученим фізичними стражданнями.

Я підвелася з-за столу — вже хотіла була рушити до своєї кімнати — дочитувати той нудний роман, коли в дверях з'явився наш конюх Ванько. Він нерішуче ступив на поріг, не наважуючись зайти. Так і стояв мовчки, аж поки на нього нашттовхнулася Дарка, яка забігла до їдальні забрати порожній посуд.

— Чого це ти? — підвищила Дарка на конюха голос, хоча зазвичай собі такого не дозволяла.

— Прийшли тут. Просюють, — видихнув Ванько.

Було видно, що він почувается ні в сих ні в тих у новій для себе ролі камердинера. Але відколи до міста увійшли більшовики, довелося звільнити дворецьких, аби не привертати до себе увагу. Кілька разів у дім були вломилися провісники нового життя — червоноармійці,

від яких смерділо потом і самогонним перегаром, хотіли щось експропріювати, але татко у своєму звичному дусі покрив їх такими стоверхими матюками, що ті остовпіли і довго потім не наважувалися на нові спроби. Отоді батько і звелів відпустити дворецьких, щоб не муляли очі новій владі.

— Просють, — знову ледь чутно вимовив Ванько.

— Що просють? — нарешті татко звернув увагу на парубка, підвівся й підійшов до нього.

— Зайти просють, — пробелькотів Ванько, знаючи, що під гнів хазяїна краще не підпадати, аби не нагодував важкими лящами.

— Кого там ще лихий приніс? Хай заходить! — гаркнув татко, ледве стримавши лють.

— Слухаю! — по-солдатськи одгукнувся Ванько, мабуть, намагаючись надати собі більшої войовничості, проте в нього це вийшло дуже комічно.

Я й собі затрималася в їдальні. Не так часто до нас приходили гості — нині кожен остерігався бовкнути зайвого стороннім. Я сперлася на високу спинку стільця, різьблення на якій імітувало переплетене віття дерев, і так стояла, очікуючи. Почувся глухий стукіт чобіт — такий гучний, що моє серце раптом пришвидшено забилося, ніби намагалося своїми ударами перекрити цей жахливий гуркіт, що зародився десь у темних нетрях коридора і, наближаючись, наростав у лавину звуків, як той гірський обвал.

РОЗДІЛ 2

СПАСІННЯ — У ЗЛІ

Я мало що пам'ятаю про себе в дитинстві. Іноді мені здається, що не було жодних дитячих літ, а я просто спала весь той час глибоким непробудним сном. Я навіть вважала, що сновидіння — це єдине, що може боротися зі спогадами і перемагати їх. Чому людина усвідомлює себе особистістю так рано, виявляючи це вже в перші роки життя, але майже нічого з того не пам'ятає? Де я була такий тривалий час? Тільки якісь уривки дісталися мені з цілого полотна дитячого існування — фрагменти, клаптики, часточки.

Можливо, дитинство — це і є просте накопичення несвідомого, що його наша доросла свідомість намагається розгадати, прочитавши той таємний шифр? Мабуть, правильніше буде сказати, що людина — це насаперед машинка для зчитування потоку несвідомого нашого мозку? Так ми розгадуємо себе. Найбільша таємниця світобудови — це те, ким же ми є насправді. Як бачите, модні ідеї, про які я читала побіжно в газетах, також примушували мене замислитися над тим, як же я влаштована. Подібні думки бентежили мене, позаяк цілісінькими днями я була полишена на саму себе і, залишаючись наодинці, постійно замислювалась над цим.

Якось узимку я, сидячи край вікна, поглядала в шибу, як м'яко спадає з небес на землю лапатий сніг, і чомусь мені знову спало на думку, що і в холоді теж є особлива потреба, бо він зціплює не лише простір, а й час. І що добре жити в тих краях, де панує вічна мерзлота, адже мороз відбирає у тебе минуле, особливо коли в ньому багато порожнеч. Такі думки часто припливали мені до голови тому, що я відчайдушно шукала, в якій із періодів життя припустилася фатальної помилки, через яку тепер мушу нести на плечах цей хрест нестерпної муки. Я встала і пройшлася кімнатою, в якій пахло свіжими сосновими дровами, що були акуратно складені під грубкою, наготовані для розпалу. Я вдихнула цей хвойний запах, що наповнив увесь дім, ніби хтось розбив велику пляшку з пахучим фіміамом. Мені забаглося нараз опинитися в лісовій гущавині, щоб і самій просочитися цим сосновим елеєм, що в ньому я відчула для себе щось заспокійливе. Того дня я вдяглася, вийшла на поріг будинку, зачинили за собою двері й ступила просто у в'язку масу кучугури, акуратно наметеної поривами заметілі; сніг сягав моїх колін. На моє щастя, у ту мить поруч не було нікого, і я пішла до саду, повільно занурюючи ноги в морозний пух. Скільки мені тоді було років — чотирнадцять, п'ятнадцять? Пам'ять, як скнаракупець, торгується за кожну крихітку спогадів. Я йшла вперед під гіллям старих, напівусохлих слив, висаджених точнісінько так, як пам'ятав мій татко, — у них, на полтавській садибі в Україні, був такий само садок. Қолючі гілки, черкаючи по моєму волоссю, простягали

до мене свої кострубаті руки, позаяк усе існування дерева — це вічне очікування. Іти було важко, моя хода сповільнилася. Насувалася снігова буря. Щільна завіса морозної вологи, опускаючись від самого неба, нагло затуляла від мене весь світ. Мені стало страшно, як буває лячно дівчині, коли вона опиняється перед незрозумілою небезпекою. Вітер задував у вуха сумовиту пісню холоду і самоти. Очі засліплювало липким грудкуватим снігом, що, здається, навмисне заповзявся поціляти просто мені в лице. Я захотіла повернутися, але, озирнувшись, не побачила довкола нічого, крім білої порожнечі.

— Рятуйте! Рятуйте! — прохрипіла я, у відчаї пориваючись навсібіч.

Здалося, що мене зараз остаточно поглине це крижане пекло, та я нічого не могла вдіяти. Ніхто не міг прийти мені на поміч. Ніхто.

— Замерзаю! Замерзаю! — Я набрала повні легені повітря, аби мій голос зміг здолати сипіння застуженого зимового вітру.

— Гину! Гину!

Кому я гукала, якщо навкруги нікого не було?

Знесилівши, я впала на м'яку снігову перину, яка зараз же поглинула мене. Біла пудра сипалася на лице, руки, груди, ноги. Я заціпеніла, не маючи змоги зрушити з місця, ніби скута раптовим паралічем. Розпластавшись горілиць на зимній землі, я дивилася в порожнє небо, звідки падали на мене неймовірно красиві, але смертоносні сніжинки. Ніщо не могло мене врятувати, адже рідні не знали, куди я пішла. Тоді

я заплющила очі, готуючись до неминучої смерті. Що я, малолітнє дівчисько, могла тоді знати про смерть? Тільки те, що вона неминуча.

Того дня я вперше зіткнулася з неусвідомлюваним плином буття. Скільки я так пролежала? Хвилину? Годину? Не знаю. Мене випадково знайшов батько, коли вибіг у сад, виявивши, що мене немає вдома. Після того я пів року нездужала. Мене лихоманило, але я назажди запам'ятала ту свою першу зустріч зі смертю — очевидно, я їй сподобалася, бо відтоді ми неочікувано здибувалися з нею частіше, ніж того хотілося б.

Тим часом гуркотливі кроки в домі схвилювали мене, але мені залишалося тільки дивитися і чекати, хто ж з'явиться з коридору, сповненого ранковим сутінком. Ось чиясь постать проступила з тонкої пелени між пільмою і світлом, і на порозі кімнати постав молодий парубок. Одягнений він був звичайно, хіба що шкіряний кашкет, що його він тримав у руці, видавав у ньому представника нової влади. Ці більшовики просто-таки кохалися в шкіряному крамі, їх неможливо було уявити без різних шкірянок, які вони тепер завжди вдягали. Всі ці куртки, дурнуваті плащі — усе на них рипіло при ходьбі. Мабуть, носіння шкіряних речей було сповнене якогось особливого сенсу, що давав змогу відчутти себе в чужій шкурі, не втрачаючи при цьому своєї. Може, комусь моя думка видається дивною, але я не знайшла цьому іншого пояснення. Незнайомець увійшов — запахло різким мускусом, змішаним з ледве чутним пахом чоловічого поту. Ця суміш не була подразливою, навпаки, вона виявилася напрочуд

привабливою й примушувала вдихати частіше, аби вирізнити серед запахів їжі на нашому столі стійкий чоловічий дух непроханого гостя.

— Андрій Дмитрович Половко, старший міліціонер, уповноважений комітетом робітників і селян з розслідування кримінальних правопорушень, — відрапортував парубок.

Нарешті я згадала його. Авжеж, це він рівно рік тому став слідчим місцевої жандармерії. І дівичі на балу, зауваживши його високу струнку постать, помахували віялами зі старого струсового пір'я, розчаровано зітхаючи через те, що він повинчався з однією молоденькою дурненькою фрейліною з Петербурга. Усім своїм виглядом він показував, що неприступний, а в наших краях гідної пари годі знайти навіть зі свічкою в руках, позаяк у таку глушину, на Далекий Схід, забивалися тільки невдахи та ще втікачі від столичної метушні, в якій вони не знаходили спокою. І тепер, погляньте-но, — уповноважений! Швидко, одначе, люди перелицьовуються.

— Чого вам треба, вельмишановний добродію? — Мої роздуми знову перервав безстрашний голос мого татка, який чомусь у звертанні до уповноваженого згадав панські манери.

— Власне, я тут через надзвичайну подію, що сталася недавно. Можливо, ви чули — невідомі бунтарі вбили червоного комісара Андрєєва, — промовив Половко.

— Так-с, кажіть далі, — в тій самій манері нетерпляче мовив татко, який страшенно не любив, коли заважали його трапезі.

— Мені треба опитати вас на предмет підозрілих дій, свідком яких ви могли бути, — сказав Андрій Дмитрович.

— Можу сказати вам, шановний, що в моїй окрузі найпідозріліші типи — це шкіряні кашкети, — промовив татко.

Я тихенько гмикнула, бо його думки виявилися співзвучними моїм, що бодай якось виявляло нашу спорідненість. Варто, мабуть, пояснити, яку вдачу мав мій татко. Він народився в заможній сільській родині десь на Полтавщині. Я насилу уявляла собі, де це, поки якось на очі мені не потрапила потерта мапа місцевості з ледь помітним рельєфом, і батько тицьнув товстим пальцем майже посередині України — мовляв, звідси ми родом. Цятка, на яку він вказав, нічим не відрізнялася від безлічі інших на мапі. Мені хотілося вірити, що там ростуть чудові яблуневі сади, повні стиглих плодів, під вагою яких згинаються до землі обважнілі віти; високі, крислаті дерева розстеляють своє листя, мов широкі сукні, а на безкраїх зелених луках пасуться череди вгодованих корів з вименем, повним жирного смачного молока. «Чарівна країна, люба Україна», — часто приказував батько, особливо коли бував напідпитку.

Він поїхав звідти ще хлопчиком, тому гаразд не міг пояснити, що саме змусило його родину податися з рідного дому за тридев'ять земель. Довге плавання і далекосхідна цілина чекала їх на нових землях. Усе батькове дитинство проминуло в полі, де він щодня від самісінького ранку до вечірньої зорі допомагав своєму батькові, а моему дідові. Тут почали вони своє життя

спочатку, тут знесли всі переселенські негаразди, що випали на їхню долю й ледве не знищили їх самих. Значно пізніше, коли татко, облишивши землеробство, переїхав до міста і почав торгувати з китайцями, яких тут достобіса, матеріальне становище родини по-троху налагодилося. Але щоразу, коли тицяв пальцем у мапу, він ніби намагався дотягнутися до втраченого безтурботного отроцтва, назавжди залишеного там, під Полтавою. Втрати — ось що ріднило мене з батьком. Напевно, це єдине, у чому ми з ним були схожі, адже характери і звички мали геть різні.

Але повернімося до нашого непроханого гостя. Таткові слова про шкіряні кашкети його, здається, не збентежили, тож він лише схидно усміхнувся — мовляв, велике диво! Чули й не таке. І провадив далі, мов нічого не було.

— Отож, позавчора свідомі громадяни помітили підозрілих осіб, які пересувалися вулицею в той самий час, коли було вбито товариша Андреева, — сказав Андрій Дмитрович.

— Нічого не знаю і знати не бажаю! — гучним окриком перервав його татко.

Він схопився, ступив кілька кроків і загрозово наблизився до гостя. Проте той виявився на висоті, не дав задній хід, а тільки глибоко видихнув, ніби хотів показати, як йому набридли подібні скандали.

— Прошу вас заспокоїтися, якщо ви нічого не робили і не чули, — сказав Половко.

— Я вас теж попрошу, вельмишановний пане, не з'являтися більше в моєму домі, позаяк бачити вас нам

неприємно, — прогарчав татко, та все ж ступив один маленький крок.

— А я представляю владу — тож прошу вас не забуватися, інакше наслідки можуть бути вельми неприємними. Утім, ми досить скоро побачимося, коли я повернуся з належним допитом, — пророкотав нежданий гість.

Татко хотів був сказати, що пошле всіх до біса, але не встиг. Старший міліціонер, уповноважений комітетом робітників і селян з розслідування кримінальних правопорушень, високо підвів голову, хвацько пристукнув каблуками, віддаючи честь, побажав приємного дня і пішов собі. Батько ще хвилину постояв біля чорного коридору, сповненого непроглядним сутінком. Йому хотілося наздогнати цього зарозумілого молодика, розвернути його до себе лицем й зацідити кулаком у нахабну пику. Було видно, як важко йому стриматися — давався взнаки крутий норів, проте зусиллям волі татко таки вгамував свої емоції. Він, ніби нічого не сталося, знову повернувся до столу, до своєї перерваної трапези.

Мені цей прийшлий панок також не сподобався. Щось було в ньому відразливе. Можливо, у вузькій щілині очей таївся той злий відлякуючий вогник, судячи з якого, можна було сказати: перед тобою явний любитель конфліктів. Або ж з його кривої усмішки, ніби наклеєної на вродливе доглянуте обличчя, можна було зрозуміти, яке неприємне йому товариство крамаря, та ще й класового ворога. І говорив цей Половко так, ніби чвіркав кислотою, тож коли б його ядучі

слова могли матеріалізуватися, то, здається, обпекли б співрозмовника. Загалом, Андрій Дмитрович був ще тим мерзотником, попри весь його ангельський вигляд.

— Який усе-таки негідник, — сказала я.

На що батько видихнув, нервово постукав виделкою по вже майже порожній білосніжній порцеляновій тарілці.

— Почитай-но мені ліпше газету, — буркнув він.

Такі прохання я чула від нього нечасто, тому взяла з тумби газету «Дальний Восток» — одну з двох, що їх найбільше читали містяни. В око одразу впало кілька оголошень: *«Проти гонорей новітній засіб “ПИЧИЛИНЬ” діє швидко і є найкращим за відгуками лікарів»*; *«Хіромантка МАРІЯ ГРЕЧКО відновила прийом на кілька днів. Плата за сеанс не менше 2 р. Вул. Алеутська, буд. 38, у двір 7934»*; *«Проти ластовиння, прищів, вугрів, різного висипу, застосовується також замість крему для обличчя закордонною аристократією, тільки МИЛО “ФЛОРА”, винахід Д. Гартмана, єдиний засіб на всій земній кулі. Настійно рекомендують багато професорів»*. Я перегортала далі, намагаючись знайти що-небудь варте уваги.

— А ось це цікаво, — пробурмотіла я.

Мовилося щось про останні політичні віяння. *«Загальні збори української місцевої громади, що відбулися 18 серпня 1917 р., погодилися на створення Владивостоцької керівної української ради, що повинна об'єднати всі українські організації міста*

ЗМІСТ

Від автора.....	5
Розділ 1. Без імені	7
Розділ 2. Спасіння — у злі	24
Розділ 3. Світло самотності	39
Розділ 4. День, який не закінчиться	54
Розділ 5. Подорож туди й назад	68
Розділ 6. Руйнування — початок нового	79
Розділ 7. Таємниця, що не є таємницею	93
Розділ 8. Місто на краю світу	110
Розділ 9. Після життя	122
Розділ 10. Один із нас	134
Розділ 11. Великі зміни	146
Розділ 12. Спіймати Каїна	161
Розділ 13. Спинитися на краю	176
Розділ 14. Назад у майбутнє	193
Розділ 15. На порозі порожнечі	208
Розділ 16. Живі мерці	224
Розділ 17. Останній ривок	236
Розділ 18. Немає вороття	253
Розділ 19. За межами	266
Замість післямови.....	279

Літературно-художнє видання

БУТЧЕНКО Максим
Жінка в темряві. Зелений Клин
Роман

Головний редактор *С. І. Мозгова*
Відповідальний за випуск *К. В. Озерова*
Редактор *А. О. Колюбакина*
Художній редактор *В. О. Трубчанінов*
Технічний редактор *В. Г. Євлахов*
Коректор *А. М. Фурман*

Підписано до друку 21.10.2020. Формат 84x108/32. Друк офсетний.
Гарнітура «Literatupa». Ум. друк. арк. 15,12.
Наклад 3000 пр. Зам. №

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
Св. № ДК65 від 26.05.2000
61001, м. Харків, вул. Б. Хмельницького, буд. 24
E-mail: corp@bookclub.ua

Віддруковано з готових діапозитивів на ПП «ЮНІСОФТ»
Свідоцтво ДК №3461 від 14.04.2009 р. www.unisoft.ua
61036, м. Харків, вул. Морозова, 13Б

UNISOFT

Бутченко М.

Б93 Жінка в темряві. Зелений Клин : роман / Максим Бутченко ; перекл. з рос. В. Верховня. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2021. — 288 с.

ISBN 978-617-12-8336-7

Далекий Схід, Владивосток, 1918 рік. Революція зламала та перемолола тисячі життів. Але Тетяні вона подарувала зустріч з Андрієм. Донька заможного купця і більшовик — це кохання було приречене. Та міцніше за віничальну обітницю їх поєднав біль втрат і спільна мета — знайти вбивцю одного з членів родини. Проте перші пошуки злочинця завершилися невдачею: Тетяна виказала себе під час таємної зустрічі з одним із підозрюваних, і Андрій змушений був його вбити. Тепер вони мають тікати та ховатися в селі Покровка, де лютують більшовики. Закохані опиняються між двох вогнів, без права зробити крок назад чи вперед. Тут, у вирі кровопролитних сутичок, серед вибухів і кулеметних черг, їм доведеться обрати між честю та життям. Але один з них уже давно зробив свій доленосний вибір...

УДК 821.161.2

МАКСИМ БУТЧЕНКО

Того ранку Симон Петлюра нарешті повернувся додому. Обійняв дружину Ольгу, вільно дихав на повні груди. Стільки часу він провів у в'язниці бездіяльно. І ось відчув, що настає пора великих змін. Соротники чекають наказу діяти. Одначе кохана Ольга і маленька донечка Леся дуже переймаються тим, що тато й чоловік і далі майже не з'являтиметься вдома. Та й чи буде в них дім? І сам Петлюра розривається між сім'єю та своєю мрією — незалежною Україною. Режим Скоропадського має бути повалено. Відступати не можна. Здається, Петлюра чує власний голос ніби здалеку. І наче не він промовляє ті слова: «Іншого шляху, крім повстання, у нас немає...»